

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיית פרקליט המדינה מספר 2.33 – חקירה והעמדה לדין בעבירות מין בהעדר שיתוף פעולה מצד נפגע העבירה
	כ"ב תמוז, ה'תשע"ז, 16 יולי, 2017

2.33 - חקירה והעמדה לדין בעבירות מין בהעדר שיתוף פעולה מצד נפגע העבירה

מטרת הנחיה זו להתוות את מדיניות האכיפה בנוגע לחקירה והעמדה לדין בעבירות מין, בהעדר שיתוף פעולה מצד נפגע העבירה, תוך שימת דגש על הצורך בשמירת האוטונומיה של נפגע עבירת המין והתחשבות בכבודו וברצונו, וזאת לצד התחשבות בשיקולים נוספים המגנים על האינטרס הציבורי.

עניינה של הנחיה זו בנפגעי עבירה בגירים. בכל האמור, בעניינם של מתלוננים קטינים, ההנחיה תיושם במידת הצורך, בזהירות המתחייבת ובשינויים המתבקשים עקב היות הנפגעים קטינים¹.

המסגרת החוקית:

1. סעיף 2 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות) שכותרתו "חקירת עדים ע"י קצין משטרה וכו" קובע:

"(1) קצין משטרה בדרגת מפקח ומעלה, או כל קצין אחר או סוג אחר של קצינים המורשים בכתב, בדרך כלל או במיוחד, על ידי שר המשפטים, לערוך חקירות על ביצוע עבירות, רשאי לחקור בעל-פה כל אדם המכיר, לפי הסברה, את עובדותיה ונסיבותיה של כל עבירה, שעליה חוקר אותו קצין משטרה או אותו קצין מורשה אחר כנ"ל ורשאי הוא לרשום בכתב כל הודעה, שמוסרה אדם הנחקר כך.

(2) אדם, הנחקר כך, יהיה חייב להשיב נכונה על כל השאלות, שיציג לו בשעת החקירה אותו קצין משטרה, או קצין מורשה אחר כנ"ל, חוץ משאלות שהתשובות עליהן יהיה בהן כדי להעמידו בסכנת אשמה פלילית."

2. סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: **חסידי"פ**) שכותרתו "חקירת משטרה" קובע:

¹ יישום ההנחיה לעניין קטינים – בנוסף לשינויים המתחייבים – יעשה על פי כל דין, ובין השאר: סעיף 2 לחוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), תשט"ו-1955; סעיף 4(א) לחוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"א-2001; תקנה 18 לתקנות זכויות נפגעי עבירה, תשס"ב-2002.

"נודע למשטרה על ביצוע עבירה, אם על פי תלונה ואם בכל דרך אחרת,
תפתח בחקירה..."

3. סעיף 59א לחסד"פ שכותרתו "החלטה שלא לחקור בעבירות מין או אלימות" קובע הסדר מיוחד בנושא עבירות מין ואלימות בין בני זוג:

"(א) בסעיף זה –

"בן זוג" – מי שמקיים או שקיים מערכת יחסים זוגית;

...

"עבירת מין או אלימות" – עבירה מסוג עוון לפי סעיפים 192, 334, 336 שלא בנסיבות מחמירות, 337, 346(ב), 347(א1), 348(ג) ו-ה, 376, 377 שלא בנסיבות מחמירות, 379, 380 ו-381(א), לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

(ב) בקשת המתלונן שלא לחקור עבירת מין או אלימות שביצע כלפיו בן זוגו לא תהווה, כשלעצמה, סיבה יחידה להחלטה לפי סעיף 59 שאין בדבר ענין לציבור.

(ג) ביקש המתלונן שלא לחקור עבירת מין או אלימות שביצע כלפיו בן זוגו, והבקשה מהווה סיבה מבין הסיבות להחלטה שלא לחקור, יחולו, על אף האמור בסעיף 59, ההוראות האלה:

- (1) ההחלטה שלא לחקור תהיה באישור קצין משטרה המכהן כקצין אגף חקירות מרחבי (בסעיף זה – קצין אגף חקירות מרחבי);
- (2) בטרם יקבל קצין כאמור בסעיף 59 החלטה שלא לחקור או בטרם יאשר קצין אגף חקירות מרחבי את ההחלטה רשאי כל אחד מהם להפנות את המתלונן, בן זוגו או שניהם, בהסכמתו של כל אחד מהם, לפי הענין, למרכז²;
- (3) פנה המתלונן או בן זוגו, או פנו שניהם למרכז, יעביר המרכז דיווח לקצין המשטרה שהפנה אותם למרכז; הדיווח יתייחס למסוכנות בן זוגו של המתלונן כלפי המתלונן, ויתבסס על המידע שבידי המרכז;
- (4) לא פנו הן המתלונן והן בן זוגו למרכז, יחליט קצין המשטרה כאמור בפסקה (2) בענין פתיחה בחקירה גם בלא דיווח כאמור בפסקה (3);

² "המרכז" כהגדרתו בסעיף 59א(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: "חסד"פ"): "המרכז לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה שברשות המקומית שבה הוגשה התלונה, ואם לא היה ברשות המקומית מרכז כאמור – המחלקה לשירותים חברתיים שברשות המקומית האמורה".

(5) קצין המשטרה שהפנה מתלונן או בן זוגו או שניהם למרכז כאמור בפסקה (2), יודיע למרכז על ההפניה של כל אחד שהסכים שפרטיו האישיים יימסרו למרכז, לצורך מעקב אם פנה אחד מהם או פנו שניהם למרכז, ואם להמתין לדיווח כאמור בפסקה (3) לפני מתן ההחלטה; (6) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מסמכויות קצין משטרה או קצין אגף חקירות מרחבי, להחליט לפי סעיף 59.

חלק כללי:

4. הגשת תלונה, מסירת עדות והתייצבות להעיד בבית המשפט של נפגע עבירת מין, כרוכה לעתים רבות בקשיים ייחודיים הנובעים ממהות העבירה, כגון: חשש מפני עימות נוסף מול הפוגע, אם בשל נסיבות ביצוע העבירה ואם בשל יחסי הקרבה או התלות שבין הנפגע לאדם הפוגע; חשש מפני החשיפה האינטימית מול אנשים זרים; הצורך לשחזר ולחוות מחדש את שארע, ואת אובדן השליטה במהלך ובעקבות הפגיעה; רתיעה מפני הליך פלילי ממושך במהלכו הנפגע צפוי להעיד בבית משפט ולהישאל שאלות קשות, הן על האירוע והן על אישיותו, חייו ועברו; חשש מפני אי מתן אמון בסיפורו של נפגע העבירה ו/או השחרתו על ידי הפוגע; חרדה מפני חשיפת הדברים מול הסביבה הקרובה ותגובתה לכך; ועוד. עמד על כך בית המשפט העליון בקובעו:

”עצם הגשתה של תלונה שעניינה עבירת מין, ובעקבותיה – חקירת משטרה ועדות בבית-המשפט, כל אלה מהווים ניסיון קשה למתלוננת. הגשת תלונה וכל הבא לאחריה כרוכים בנכונות להיחשף ולשתף זרים בתחושות של פגיעה וכאב, ויש בה אף מעין היתר לרשויות החקירה ולבית-המשפט לחדור אל תחומי פרטיותה של המתלוננת... בהגשתה של תלונה אפוא נוטלת מתלוננת על עצמה סיכון לא קטן של פגיעה נפשית, ולא אחת עדים אנו לרגשי נוחם שחשה מתלוננת על עצם הגשת התלונה... ועדיין לא דיברנו בלחצים חיצוניים שמתלוננת עלולה לעמוד בהם, בייחוד בעבירות מין במשפחה, לאפשרות של נידוי מן המשפחה ועוד מרעין ביטחון שקשה לעמוד בהם. ובמקום שמדובר הוא בתלונה על ביצועה של עבירת מין במקום העבודה, נוטלת המתלוננת על עצמה סיכון קשה הן מבחינה חברתית הן מבחינת מעמדה בעבודה.”³

5. בשל מאפיינים ייחודיים אלו, ישנם מקרים בהם נפגע עבירת מין מסרב לשתף פעולה עם החקירה, בין באי הגשת תלונה מלכתחילה ובין בהפסקת שיתוף הפעולה בהמשך החקירה או ההליך, לפני או אחרי הגשת כתב אישום.

³ רע"פ 5877/99 חיים יאנוס נ' מדינת ישראל, בפס' 25 לפסק דינו של השופט מ' חשין (פורסם בנבו, 28.09.2004).

6. במקרים אלו של העדר או הפסקת שיתוף הפעולה, עומדות רשויות האכיפה בדילמה קשה. מחד, קיימת הכרה בחשיבות הרבה של כיבוד האוטונומיה של הנפגע (וזאת, בין היתר, בשל ההבנה כי הליך החקירה והמשפט בעבירות אלו עשוי לתבוע מחירים רגשיים, חברתיים ומשפחתיים קשים מהנפגע) ומאידך גיסא, קיים אינטרס ציבורי מובהק בחקירה ומיצוי הדין נגד מבצעי עבירות מין משיקולי גמול והרתעה וכן לצורך מניעת הישנות עבירות דומות בעתיד.

יודגש כי פגיעה על רקע מיני היא תופעה חברתית קשה וממדיה רחבים בהרבה מאלה המשתקפים בנתוני התלונות במשטרה. אחוז הנשים המתלוננות על פגיעה שחוו הוא נמוך ביותר, כאשר לפי הערכות ומחקרים שונים לאורך שנים, רק אחת מעשר נשים שנפגעו מינית בוחרת לשטוח תלונתה בפני הרשויות [רע"פ 5877/99 **חיים יאנוס**⁴]. לנוכח נתונים אלה, הצלחת רשויות האכיפה בגביית תלונות ובמיצוי חקירות, לצד הרגישות המתחייבת מן התהליך, היא תנאי חשוב לקידום שינוי חברתי חיוני.

7. דילמה זו מחייבת הכרעה בכל מקרה לגופו תוך עריכת איזון מיטבי בין השיקולים השונים ועוצמתם, בהתאם לנסיבות העניין. להלן יפורטו העקרונות המנחים לעניין זה.

התווית מדיניות

8. ככלל, חשד לביצוע עבירת מין מקים אינטרס ציבורי מהותי בפתיחה בחקירה והעמדה לדין, בהינתן חשד / תשתית ראייתית מספקת לכך. אשר על כן, על דרך הכלל, נודע למשטרה על ביצוע עבירת מין, אם על פי תלונה ואם בכל דרך אחרת, תפתח בחקירה⁵.

9. נפתחה חקירה פלילית בגין חשד לעבירת מין, והנפגע סירב לשתף פעולה עם החקירה, ינהגו רשויות האכיפה כמפורט להלן.

אי שיתוף פעולה של נפגע עבירת מין טרם הגשת כתב אישום:

העדר שיתוף פעולה בחקירה:

10. הניסיון מלמד, כי ישנם מקרים רבים בהם למרות שדבר מעשה העבירה הובא לידיעת המשטרה, הרי שנפגע עבירת המין אינו מעוניין להתלונן במשטרה נגד מבצע העבירה.

11. הביע נפגע עבירת מין חשש לשתף פעולה עם החקירה, יפעל החוקר לברר, ככל הניתן, את מהות חששותיו, במידת הזהירות והרגישות המתבקשת בנסיבות העניין.

⁴ שם, בפס' 26 לפסק דינו של השופט מ' חשין.

⁵ ראה סעיף 59 לחסד"פ.

12. מצא החוקר, כי נפגע עבירת המין חושש משיתוף הפעולה בשל משמעותו של ההליך הפלילי, הקושי בחשיפה והפחד לחשוף דברים הנוגעים לפרטיותו – יובהרו לו זכויותיו במסגרת ההליך הפלילי מכוח חוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001 וחוקים נוספים, ובכלל זאת ההגנות העומדות לו במהלך ההליך ואחריו. כן יוצע לו לפנות לשירותי סיוע וטיפול לנפגעי עבירות מין.

במידת הצורך, וככל שנפגע העבירה נותר בחששותיו, יופנה הנפגע לקצין חקירות לצורך שיח נוסף עם הנפגע בעניין זה (יודגש כי השיח שנערך בין נפגע העבירה לחוקר ולקצין החקירות יתועד כנדרש). בהקשר זה נקבע למשל בפרשת רמון⁶:

"אנו מודעים לנטייתם של קרבנות עבירות מין להימנע מהגשת תלונה ולצורך לשכנע את קרבנות עבירות מין להתלונן. קיים אינטרס ציבורי מובהק, כי הקרבנות יגישו תלונתם וכי החשודים יועמדו לדין ואם יימצאו אשמים יבואו על עונשם. חששם של הקורבנות מחשיפה וממסע הכפשות הוא אמיתי ומובן ועל כן **קיים הצורך הלגיטימי להסביר להם את החשיבות בהגשת תלונה וכן את ההגנות השונות שהחוק מעמיד לרשותם - כגון מתן עדות בדלתיים סגורות, מניעת אפשרות של חקירה לגבי עברם המיני ועוד. כמו כן ראוי להטעים את הצורך להרתיע את העבריינים ועבריינים אחרים בכח, ולמנוע מהם לבצע מעשים דומים כלפי אנשים נוספים.**" (ההדגשה אינה במקור)

13. לפיכך, בהתאם ועל פי נסיבות ואילוצי העניין, על גורמי החקירה וקצין החקירות בפרט, ליידע את נפגע העבירה על זכויותיו בחקירה, במטרה להנמיך את חששותיו לגבי הליך זה.

בכלל זאת, יובהרו לנפגע זכויותיו לנוכחות מלווה בחקירה, בהתאם לסעיף 14 לחוק זכויות נפגעי עבירה וכן זכותו לבחור את מין החוקר, בהתאם להוראות הקבועות בסעיף 14א לחוק זה. כן יובהר לו כי יעשה כל מאמץ שזהותו לא תפורסם. יידוע נפגע העבירה בזכויות אלה והשיח עמו יתועדו כנדרש בתיק החקירה. במקרים בהם הנפגע ממשיך לסרב לשתף פעולה או מהסס, הרי שרצוי לתת לנפגע העבירה שהות לכלכל את צעדיו ולהרהר בהחלטתו, גם אם יידחה מועד החקירה במספר ימים, ובלבד שאין דחיפות בולטת שאינה מאפשרת מתן שהות כאמור. כמו כן, יימסר לנפגע המידע הדרוש לגבי שירותי סיוע וטיפול גם בשלב זה, כדי שיוכל לשקול לפנות אליהם לצורך קבלת תמיכה בתהליך העומד לפניו.

⁶ ת"פ (ת"א) 5461/06 מדינת ישראל נ' חיים רמון, פסקה 84 (פורסם בנבו, 31.01.2007).

14. התבסס חשד כי חששו של הנפגע להיחקר מקורו בהפעלת לחץ חיצוני עליו מצד הפוגע, בני משפחה או גורם אחר, יהווה הדבר שיקול תומך מצד גורמי החקירה (או רשות התביעה, ככל שהדבר נדרש בשלב של ראיון עד על ידי התובע לדוגמה) לפעול לעודד את הנפגע לשתף פעולה.

15. במקביל, אם עולה חשש כי "לחץ" זה מהווה עבירה, מסוג של איומים, שיבוש הליכי משפט וכדומה, יינתן לכך מענה אכיפתי ראוי ומותאם ככל הניתן לסוג הלחץ המופעל והשלכותיו. כך לדוגמה, היה הנפגע נתון ללחץ או איום מצד הפוגע, ינקטו גורמי המשטרה / רשות התביעה באמצעים האכיפתיים העומדים לרשותם למניעת הישנות האיום, באמצעות חקירתו באזהרה של הפוגע גם בגין העבירה הנחשדת כאמור (כדוגמת עבירת איומים, שיבוש הליכי משפט וכדומה) וקביעת תנאים מגבילים לגביו. למעלה מכך: הפעלת לחצים פסולים כאמור, תהווה שיקול משמעותי בעת שקילת נחיצות מעצרו של החשוד במהלך החקירה, אם בשל עבירת המין בשלה הוא חשוד, ואם בשל עבירות נלוות.

16. הביע נפגע עבירת המין סירוב לשתף פעולה, יוסברו לו ויתועדו בתיק החקירה על ידי גורמי החקירה וקצין החקירות בפרט, באופן בהיר ובשפה ברורה משמעות סירובו והשלכותיו על האפשרות למצות את החקירה בעניינו. במסגרת זו, ובהתאם לנסיבות העניין, יוסבר לנפגע כי אפשר שבהיעדר שיתוף הפעולה מטעמו, התיק נגד החשוד ייסגר. כמו כן, תוצג בפני הנפגע האפשרות, בהתאם לנסיבות העניין, כי תלונתו תסייע לגילוי תלונות נוספות כנגד החשוד וזאת במטרה לחזקו ולעודדו לשתף פעולה.

17. עמד נפגע עבירת המין בסירובו לשתף פעולה בחקירה, לאחר ששוחח עמו קצין החקירות בעניין כפי שתואר לעיל, הרי שבמקרים המתאימים תינתן לו שהות, בהתאם לשיקול דעתו של קצין החקירות, לשקול שוב את עמדתו בנוגע לשיתוף הפעולה בהליך.

18. נפתחה חקירה בשל חשד לביצוע עבירה שלא בעקבות תלונה שהגיש הנפגע, והנפגע סירב לשתף פעולה עם החקירה מראשיתה, כאשר אין זה ברור מהו המניע לכך, יהווה הדבר שיקול תומך במכלול השיקולים שיפורטו להלן, להימנע מהמשך החקירה. זאת, בשל הצורך ליתן משקל מוגבר לחופש הבחירה של הנפגע בשלב שבו החקירה טרם החלה או מצויה רק בראשיתה.

19. נמצא כי המניע לאי שיתוף הפעולה מקורו **בהחלטה עצמאית ושקולה של הנפגע**, וכי לאחר מתן שהות כאמור הוא לא שינה עמדתו, ועמדה זו, אינה נובעת מלחץ או איום חיצוני, יינתן לכך **משקל נכבד** בהחלטת המשטרה על המשך הטיפול בתיק, בין אם החקירה נפתחה בעקבות תלונת נפגע העבירה ובין אם נפתחה בנסיבות אחרות.

20. לפני קבלת החלטה על סגירת תיק בשל עמדתו של נפגע העבירה כאמור, תבחן האפשרות לגבות ראיות ממקור אחר. כך למשל, מסביבתו של הנפגע, מסביבתו של החשוד או ממקום עיסוקו וכיו"ב, זאת על מנת לבחון אם ראיות אלה יכולות לשמש כחלופה ראייתית לעדות הנפגע. בהתאם למכלול הראיות שנאסף, תתקבל החלטה בתיק.

21. **סירב נפגע עבירת מין לשתף פעולה בחקירה, לא יופעל עליו לחץ שתכליתו להביאו לשתף פעולה בניגוד לרצונו. אין באמור לעיל כדי למנוע פעולות לעידוד נפגע העבירה ולרתימתו לשתף פעולה בחקירה מקום בו האינטרס הציבורי מצדיק זאת.**

"הפעלת לחץ" – לעניין זה – כוללת איום במפורש או במשתמע כי ככל שהנפגע לא ישתף פעולה תפעל רשות האכיפה באופן שעלול לפגוע בו בכל דרך, כדוגמת חקירתו באזהרה, פרסום פרטים הנוגעים לעניין וכדומה.

22. יתכנו מקרים שבהם עוצמת האינטרס הציבורי שבמיצוי החקירה, אם בשל נסיבות העבירה ואם בשל חשש ממשי מפני המשך ביצוע עבירות על ידי החשוד, יצדיקו התגייסות מיוחדת של רשויות האכיפה לעידוד נפגע העבירה לתת עדות.

23. בנסיבות שכאלה, ישתדלו גורמי החקירה (ובמקרים המתאימים, גם רשויות התביעה) להביא את הנפגע להסכמה מודעת לשיתוף פעולה עם ההליך החקירתי ולהגשת תלונה, וזאת באמצעות נקיטה בכלים של עידוד ותמיכה, שיהיו מותאמים לנפגע. פעולות אלו מצד גורמי החקירה יתועדו בתיק. עם זאת, גם במקרים אלה אסור להפעיל לחץ, איומים, פיתוי או שכנוע בדרך של תחבולות ומניפולציות פסולות. מידת ההשתדלות של התביעה לעודד את הנפגע למסור גרסה, תיגזר בעיקר מהשיקולים הבאים, (אין מדובר ברשימה סגורה):

א. **מסוכנות החשוד** – רמת המסוכנות תבחן על פי חומרת העבירות, תדירות ביצוען, כמות הנפגעים, עברו הפלילי של החשוד, נטייתו לאלימות מינית, עיסוקו, מידת נגישותו לנפגע ולנפגעים פוטנציאליים אחרים, אפשרות קיומה של סטייה מינית, וכדומה.

מאפייני החשוד עשויים להוות שיקול משמעותי ולעתים אף מכריע בהערכת מידת מסוכנות החשוד. כך לדוגמה, כאשר החשד מתייחס לבן משפחה הממשיך להתגורר עם הנפגע או עם אחיו תחת אותה קורת גג, באופן המעלה חשש כבד מפני הישנות עבירות; או כאשר החשד מתייחס לעבירות מין בקטינים המבוצעות על ידי אדם המקיים מגע מתמיד עם קטינים וחסרי ישע (כדוגמת אנשי חינוך, רופאים, מדריכי נוער וכדומה).

ב. **חומרת העבירה** – ככל שהעבירה ונסיבות ביצועה הלכאוריות חמורות יותר, מבחינת מהותן, תדירותן, קיומם של יחסי תלות או מרות בין הפוגע לנפגע, מספר נפגעי העבירה וכדומה, כך יגבר האינטרס הציבורי במיצועי החקירה והעמדה לדין;

ג. **מעמדו הציבורי של החשוד** – כאשר החשוד הנו נבחר ציבור, עובד ציבור בכיר, דמות ציבורית בעלת השפעה רבה ו/או תפקיד בכיר, או שהנו מחזיק בעמדת כח ומרות (למשל, קצין בכיר בצה"ל או במשטרה) יגבר האינטרס הציבורי במיצועי החקירה נגדו, בראש ובראשונה משום שמעמד בכיר שכזה יוצר סיכון לפגיעות עתידיות דומות.

24. לצד מכלול השיקולים המפורטים בסעיף 23 לעיל, יינתן משקל גם למאפייני נפגע העבירה ולהשלכתם הצפויה של הליך החקירה והמשפט עליו. בכלל זאת ישקלו: גילו של נפגע העבירה והשלכות הגיל על נפגע העבירה בנסיבות העניין; מצבו הנפשי וההשלכה הפוטנציאלית של ההליך על מצבו הנפשי בעתיד; השלכת ההליך על מצבו המשפחתי ועל מקומו ומעמדו החברתי בקהילה שאליה הוא משתייך, וכדומה. לצורך זיהוי והערכה של מאפייני הנפגע והשלכת ההליך עליו, יינתן משקל, בנסיבות המתאימות, לקיומן של חוות דעת מקצועיות לגביו, כדוגמת חוות דעת של השירות הפסיכולוגי ושירותי הרווחה.

25. במקרים בהם יימצא כי האינטרס הציבורי במיצועי החקירה הנו נכבד ומצריך השקעת מאמץ בעידוד הנפגע להתלונן, יתבצע מאמץ זה בזהירות וברגישות רבה, תוך התייחסות למצבו הנפשי והפיסי של הנפגע. פעולות שיעשו במסגרת זו יתועדו בתיק החקירה.

26. נמצאה הצדקה לכך והדבר התאפשר בנסיבות העניין, תבחן האפשרות להסתייע טרם החקירה או במהלכה בגורמים מקצועיים רלוונטיים, כדוגמת עובד סוציאלי, פסיכולוג וכיוצא"ב. הסתייעות זו תעשה במשורה ומתוך הכרה בכך שתפקידם של גורמים אלו אינו לסייע לחקירה דווקא אלא בעיקר לתמוך וללוות את הנפגע.

27. במקרים בהם הנפגע מסרב לשתף פעולה, אך נראה כי קיימות ראיות עצמאיות שיש בהן כדי לבסס את החשדות נגד החשוד ברמה הנדרשת להרשעה, אף ללא עדות נפגע העבירה עצמו, ישקל מיצועי החקירה אף ללא גביית עדות הנפגע. כך למשל, כאשר קיימות ראיות אובייקטיביות כדוגמת תיעוד ויזואלי או תיעוד שמע של העבירה, או שישנם עדי ראיה מהימנים לביצוע העבירה וכדומה.

העמדה לדין בעבירות מין בהעדר שיתוף פעולה מצד הנפגע:

28. לפני קבלת החלטה האם להגיש כתב אישום בתיק שבו קיימות ראיות מספיקות להגשת כתב אישום, למרות אי שיתוף פעולה בחקירה מצד נפגע העבירה (מלכתחילה או בדיעבד), ובנסיבות שבהן נפגע העבירה נדרש להיכלל ברשימת עדי התביעה, שכן עדותו חיונית להוכחת ביצוע העבירה (כגון במקרה שבו בשלב ראשון העיד הנפגע נגד החשוד אך לאחר מכן ביקש לחזור בו ו/או הפסיק לשתף פעולה עם המשטרה), יישקלו השיקולים הבאים לצורך קבלת החלטה אם להגיש כתב אישום אם לאו:

- (1) מסוכנותו הנחזית של החשוד, על פי מכלול הנסיבות המפורטות בסעי' 23(א) לעיל.
- (2) חומרת העבירה – כמפורט בסעי' 23(ב) לעיל.
- (3) מעמדו הציבורי של החשוד – כמפורט בסעי' 23(ג) לעיל.
- (4) עמדת נפגע העבירה ושיקוליו לאי שיתוף הפעולה.
- (5) מצבו הנפשי של הנפגע וההשפעה האפשרית של ניהול ההליך על מצבו זה. כאשר קיימות אינדיקציות ממשיות לכך שהעמדה לדין עשויה לגרור פגיעה של הנפגע בעצמו, יינתן לכך משקל רב;
- (6) מצבו המשפחתי והחברתי של הנפגע, מידת התמיכה לה הוא זוכה בסביבה זו ומידת החשש שהעמדה לדין תביא לפגיעה דווקא בנפגע העבירה. לדוגמה, כאשר קיימת אינדיקציה ממשית לכך שהעמדה לדין תביא לפגיעה חברתית, דתית או משפחתית קשה בנפגע, נוכח אי תמיכת בני משפחתו בחשיפת האירוע וההתמודדות הנדרשת עקב כך, משקלם של שיקולים אלו עשוי לגבור, בנסיבות העניין, על האינטרס הציבורי שבמיצוי הדין.
- (7) האם ישנם נפגעים אחרים שהסכימו להעיד וניתן לבסס על עדותם כתב אישום. ככל שישנם כאלה, תגבר הנטיה שלא לכלול בכתב האישום את עניינו של מתלונן שסירב לשתף פעולה עם המשטרה, אלא אם הפגיעה בנפגע המסרב לשתף פעולה היא העבירה המרכזית שביצע החשוד.

29. לפני קבלת החלטה בדבר העמדה לדין בתיק שבו קיימות ראיות מספיקות להגשת כתב אישום, למרות אי שיתוף הפעולה מצד נפגע העבירה, וכאשר מדובר בתיק שבו התביעה יכולה לנהל את ההליך גם ללא עדות הנפגע, יישקלו השיקולים האמורים בסעיף 28 לעיל, אולם נקודת האיזון תשתנה, ויינתן משקל מוגבר יותר לאינטרס הציבורי שבהעמדה לדין.

אי שיתוף פעולה של מתלונן לאחר הגשת כתב אישום

30. הגשת כתב אישום נגד אדם הנה בעלת משמעויות רבות ומגוונות, הן בהיבט הציבורי והן מנקודת המבט של הנאשם.

31. כיוון שכך, לאחר הגשת כתב האישום משתנה נקודת האיזון ויש לראות בעובדה שהוגש כתב אישום נגד נאשם בעבירת מין כנתון המגביר את האינטרס הציבורי שבמיצוי ההליך. זאת, לאור האינטרס הציבורי הגובר לבירור האמת ומיצוי הדין, העובדה שקיימות ראיות המקיימות סיכוי סביר להוכחת אשמתו של אדם, הצורך להימנע מחזרה מאישום שמשמעותה לעתים היא זיכוי הנאשם (על המשמעויות המשפטיות וההצהרתיות הכרוכות בכך), החשש מפני העברת מסר שלילי לעברייני מין, החשש מפני העברת מסר לנאשמים ומקורביהם לפיהם תצמח להם תועלת מהפעלת לחצים על נפגע העבירה, וכדומה.

32. לפיכך, הוגש כתב אישום בעבירת מין והנפגע סירב להעיד בבית המשפט ולשתף פעולה עם ההליך המשפטי, תעשה התביעה מאמץ לעודד את הנפגע להמשיך ולשתף פעולה עם רשויות האכיפה, תבהיר לו מהן זכויותיו בהליך (כגון קיום דיון בדלתיים סגורות) ותנסה להרגיע את חששותיו. במקרים המתאימים אף ניתן לשקול להבהיר לנפגע כי קיימת אפשרות להביאו באמצעות צו הבאה, אך אין לעשות כן במקרים בהם נראה כי האינטרס האישי של הנפגע חזק מן האינטרס הציבורי שבהמשך ניהול ההליך.

33. התביעה תברר כמיטב יכולתה את הסיבות שבעטיין מסרב נפגע העבירה למסור עדות בבית המשפט. ככל שתעלה תשובתו של נפגע העבירה חשד לעבירה פלילית שנעברה כלפיו כדי להביאו לסרב למסור עדות, תפנה התביעה לגורמי החקירה על מנת לחקור את החשד.

34. עמד הנפגע בסירובו, והתקיים אינטרס ציבורי חשוב בהמשך קיום ההליך הפלילי, תיטה התביעה להמשיך את קיום ההליך אף בהיעדר שיתוף פעולה מצדו, ככל שעל פי הערכת התובע קיים סיכוי סביר להרשעה גם ללא עדות הנפגע.

35. ככל שלא ניתן להביא להרשעה בלא עדות הנפגע, ניתן לבקש מבית המשפט לעשות שימוש בצווי הבאה לשם הבאת נפגע העבירה למתן עדות. עם זאת, השימוש באמצעי זה יעשה בזהירות, ורק באישור פרקליט מחוז או משנהו או ראש יחידת תביעות או סגנו.

שימוש באמצעי זה לא יעשה במקרים בהם יוחלט כי האינטרס האישי של הנפגע גובר על האינטרס הציבורי שבהמשך ניהול ההליך. בהקשר זה ישקלו מכלול השיקולים המפורטים בסעיף 28 לעיל, בדגש מיוחד על סעיף 28(7), תוך מתן משקל לשינוי שחל בנקודת האיזון לאחר הגשת כתב אישום, כמפורט בסעיף 31 לעיל. כאשר נראה כי הסירוב להגיע ליתן עדות מקורו בלחץ שהופעל על הנפגע, תגבר הנטיה לעשות שימוש בצו הבאה.

חזרה של נפגע עבירה מגרסה מפלילה שנתן – או הודעה של נפגע העבירה על סירוב להמשיך לשתף פעולה – טרם או אחרי הגשת כתב אישום

36. חזר בו נפגע העבירה מגרסה מפלילה שנתן, וטען כי הגרסה שמסר במשטרה לא הייתה אמת, או שהודיע כי הוא מסרב להתייצב לצורך מתן עדות, יינתן משקל לגורם ולמניע שבשלו נראה כי חזר בו מגרסתו או סרב להעיד (ובכלל זאת, לאפשרות ששינוי העמדה נבע מלחץ או השפעה זרה אחרת, ולא בשל כך שהתלונה היתה שקרית).

37. מצאו רשויות האכיפה כי חזרתו של נפגע העבירה מגרסתו אינה נובעת מכך שיסוד הגרסה בשקר, יטו להמשיך ולנהל את ההליך ככל הניתן, על אף חזרתו של נפגע העבירה מגרסתו ובלבד שלעמדת התביעה עדיין קיים סיכוי סביר להרשעה. עם זאת, גם במקרים אלה יש לשקול את המניע לרצון הנפגע שלא להעיד, ואת ההשלכות שיכולות להיות לעדותו על מצבו הנפשי, מעמדו המשפחתי והחברתי וכיו"ב. אם נראה בבירור כי שיקולים אלה גוברים על האינטרס הציבורי שבניהול ההליך, תישקל אי הגשת כתב אישום או חזרה ממנו אם כבר הוגש. לעניין זה ישקלו כל השיקולים שפורטו בסעיפים 23 ואילך לעיל.

38. התקיים חשד כי נפגע העבירה חזר בו מתלונתו בשל לחץ שהופעל עליו על ידי הנאשם, או מי מטעמו, או על ידי סביבתו הקרובה, יבדקו גורמי החקירה את החשד וישקלו פתיחה בחקירה בגין חשד לשיבוש הליכים, הדחה בחקירה, הדחה בעדות וכיו"ב, הכל בהתאם לנסיבות העניין.

39. בכל מקרה של חזרה מגרסה יש לתעד את הגרסה החדשה וליידע בכך את הסניגור. כמו כן, במקרה זה, ינהגו רשויות החקירה והתביעה גם בהתאם לאמור בהנחיה 2.5 של פרקליט המדינה שעניינה: "מדיניות פתיחה בחקירה והעמדה לדין בגין חשד למסירת אמרה או עדות כוזבת או סותרת בחקירה או במשפט ובגין סירוב להעיד".